

ZAŁOŻYCIELE KOR

Jerzy Andrzejewski (1909–1983)

Pisarz, autor powieści „Lad serca”, „Popiół i diament”, „Ciemności kryją ziemię”, „Apelacja” i „Miazga”. Przed wojną publicysta katolicki, w latach 1948–52 zaangażowany w komunizm, później rozczarowany, podpisuje „List 34” z marca 1964 przeciw zastrzeżeniu cenzury i polityce kulturalnej władzy. Po marcu ’68 objęty zakazem druku. Po inwazji na Czechosłowację pisze list do prezesa Związku Pisarzy Czech, wyrażający „oburzenie, ból i wstyd” w związku z udziałem w niej polskich żołnierzy. Członek redakcji utworzonego w 1977 niezależnego kwartalnika „Zapis”.

Piotr Naimski (ur. 1951)

Biochemik, od czasów działalności w harcerstwie współpracownik Macierewicza. Po stanie wojennym na emigracji w USA – współtwórca tam Komitetu Pomocy „Solidarność”. W III RP członek ZChN, ROP, a następnie Ruchu Katolicko-Narodowego, jeden z założycieli Klubu Atlantyckiego, poseł, szef UOP w rządzie Olszewskiego, doradca premiera Jerzego Buźki ds. bezpieczeństwa narodowego, kieruje Zakładem Studiów Międzynarodowych Wyższej Szkoły Biznesu w Nowym Sączu.

Stanisław Barańczak (ur. 1946–2014)

Poeta, krytyk i tłumacz literatury anglojęzycznej. W latach 1967–69 członek PZPR. Jeden z najwybitniejszych przedstawicieli nurtu Nowej Fali w poezji polskiej, autor opublikowanych poza cenzurą tomów „Strzucina oddychanie”, „Ja wiem, że to nieśluszne”, „Tryptyk ze zmgienienia, betonu i sniegu”. Kierownik literacki Teatru Ósmego Dnia, redaktor „Biuletynu Informacyjnego”, „Zapisu”, „Krytyki” i „Zeszytów Literackich”. Współorganizator Towarzystwa Kursów Naukowych. Od 1981 profesor, a następnie kierownik Katedry Języka i Literatury Polskiej na Uniwersytecie Harvarda (USA). W 2000 otrzymał Nagrodę Literacką NIKE.

Antoni Pajdak (1894–1988)

Adwokat i doktor praw. Od 1912 należy do Związku Walki Czynnej, później legionista i członek POW. Działacz PPS, obywatel w procesach socjalistów i komunistów w okresie międzywojennym. Od 1943 zastępca Delegata Rządu RP na Kraj, w latach 1944–45 członek Krajowej Rady Ministrów. Aresztowany przez NKWD („proces szesnastu”), w Moskwie skazany na 5 lat więzienia. Wraca w 1955, w latach 1956–68 radca prawny w Instytucie Wydawniczym PAX. Jeździ jako obserwator na rozprawy do Radomia. W 1986 apeluje do Michała Gorbaczowa o spróbowanie z ZSRR prochów skazanych w „Procesie szesnastu”.

Ludwik Cohn (1902–1981)

Adwokat i radca prawny, obrońca w wielu procesach politycznych. Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej i kampanii wrześniowej, przedwojenny działacz socjalistyczny. Jako działacz PPS-WRN skazany w tzw. procesie Pużaka (1947, wychodzi na mocy amnestii w 1949). Członek Klubu Krzywego Koła, a także loży masonskiej „Kopernik”.

Józef Rybicki (1901–1986)

Filolog klasyczny i nauczyciel. Żołnierz AK, od 1944 komendant Kedywu w okręgu warszawskim. Uczestnik Powstania Warszawskiego, kawaler Krzyża Srebrnego Virtuti Militari. Członek Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, w 1947 skazany na 10 lat więzienia w procesie Zarządu WIn – wychodzi na wolność w 1954. Człowiak postać „rodzowiska b. żołnierzy AK. Działacz antyalkoholowy.

Jacek Kuroń (ur. 1934–2004)

Historyk. Dwukrotnie usuwany z PZPR. Założyciel tzw. „walerowców” w Organizacji Harcerskiej ZMP, a następnie w reaktywowanym ZHP. Usunięty z pracy w Głównej Kwaterze Harcerskiej. Współautor „Listu Otwartego do członków PZPR”. Zakładając KOR jest już po dwóch procesach politycznych i sześciu latach więzienia (w sumie więziony ponad 9 lat). W jego mieszkaniu działa „skrzynka kontaktowa” – spływają tam wszelkie dane o represjach. Doradca „Solidarności”. Po 1989 r. poseł, minister pracy w rządach Tadeusza Mazowieckiego i Hanny Suchockiej, członek Unii Demokratycznej i Unii Wolności. W 1998 odznaczony Orderem Orła Białego.

Aniela Steinsbergowa (1886–1988)

Prawnik, adwokat w wielu procesach politycznych i – po 1956 – rehabilitacyjnych (w 1968 pozbawiona prawa wykonywania zawodu), działaczka PPS. W czasie II wojny światowej pracuje w Radzie Pomocy Żydom „Zegota”. W latach 1948–55 należy do PZPR. Członek Klubu Krzywego Koła, sygnatariuszka wielu listów protestacyjnych. W jej mieszkaniu rodzi się pomysł „kampanii konstytucyjnej” (1978). Autorka wydanych przez Instytut Literacki wspomnień „Widziane z ławy obrończej”.

Edward Lipiński (1888–1986)

Ekonomista, członek Polskiej Akademii Nauk. Od 1906 roku związany z ruchem socjalistycznym (m.in. członek PPS-Lewica), do 1976 członek PZPR. W okresie okupacji kieruje podziemną pracą Szkoły Głównej Handlowej. W latach 50. zawieszony w funkcji dziekana Wydziału Nauk Ekonomicznych UW za krytykę stalinowskich metod zarządzania gospodarką. Członek Klubu Krzywego Koła, a także loży masonskiej „Kopernik”. Sygnatariusz wielu listów protestacyjnych. Większość zebrani KOR odbywa się w jego mieszkaniu. Na I zjeździe „Solidarności” odczytuje oświadczenie KSS „KOR” z 23 września 1981, zawiadniające o jego rozwiązaniu.

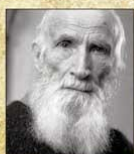
Adam Szczypiorski (1895–1979)

Historyk, profesor Instytutu Historii Materialnej PAN, specjalista w dziedzinie demografii historycznej. Od 1913 członek PPS, w latach 1928–1930 poseł na Sejm. Później sekretarz generalny Centralnego Komitetu Robotniczego i działacz związkowy. Wzięty do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen, w latach 1945–1955 na emigracji w Szwajcarii (organizator polskiego szkolnictwa).

Jan Józef Lipski (1926–1991)

Historyk i krytyk literatury. Żołnierz AK i uczestnik Powstania Warszawskiego, odznaczony Krzyżem Walecznych. Kierownik działu kultury tygodnika „Po prostu”. Prezes Klubu Krzywego Koła, członek loży masonskiej „Kopernik”. Współorganizator „Listu 34”. Skarbnik Funduszu Samobrony Społecznej KOR. Członek ZR Mazowsze NSZZ „S” do 1982 pracownik naukowy Instytutu Badań Literackich PAN, usunięty po wyrowadzeniu stanu wojennego. W stanie wojennym oskarżony o próbę obalenia przełomu ustroju PRL – z własnej woli przerywa leczenie w Wlk. Brytanii. Senator RP I kadencji, współzałożyciel reaktywowanej PPS.

Ks. Jan Zieja (1897–1991)

Kapelan wojskowy podczas wojny bolszewickiej, kampanii wrześniowej i Powstania Warszawskiego, naczelny kapelan Starych Szeregów, współpracownik Rady Pomocy Żydom „Zegota”. Kawaler Krzyża Srebrnego Virtuti Militari. Działacz ruchu młodzieży wiejskiej „Wici”. Gorący wyznawca ewangelicznego ubóstwa. W 1974 wygłasza kazanie z okazji rocznicy wkroczenia wojsk sowieckich do Polski, w którym mówi się o wolności dla Litwinów, Białorusinów i Ukraińców. Przewodniczy Radzie Funduszu Samobrony Społecznej. Sygnatariusz „Apelu do społeczeństwa”, który informuje o powstaniu Ruchu ROPCIO.

Antoni Macierewicz (ur. 1948)

Historyk. Relegowany z liceum. Działacz harcerski, komendant I Warszawskiej Drużyny Harcerskiej im. Traugutta (tzw. „Czarna Jedynka”). Uczestnik ruchu studenckiego w Marcu ’68. Autor „Apelu do społeczeństwa i władz PRL” z 1976. Od 1977 redaktor niezależnego miesięcznika „Głos”. Doradca „Solidarności”, w stanie wojennym ucieka z więzienia i ukrywa się do 1984. Od 1989 działacz ZChN, później związany m.in. z ROP, Ruchem Katolicko-Narodowym i Ligą Polskich Rodzin. Poseł na Sejm, minister spraw wewnętrznych w rządzie Jana Olszewskiego. Od 2015 minister obrony narodowej.

Wojciech Ziemiński (1925–2001)

Redaktor techniczny i autor wielu prac z dziedziny grafiki użytkowej. Więzień hitlerowskich obozów pracy. W 1953 usunięty z pracy w wydawnictwie Czytelnik za odnośny uczynek sniutych Italii. Po odzyskaniu „Solidarności” KIK i Klubu Krzywego Koła. Inicjator wielu głośnych i niegłoszonych i nabożeństw patriotycznych. Jako członek orientacji prawicowo-niepodległościowej szybko zaczyna dystansować się od działań KOR-u. Wrz. z Andrzejem Czujmą i Leszkiem Moczulskim współtworzy ROPCIO. Redaktor pisma „Opinia”. Sprzeciwia się porozumieniu Okrągłego Stołu, w III RP należy do ROP.

CZŁONKOWIE KOR

Konrad Bieliński (ur. 1949)

Artystyka. Należy do drugiego harscerskiej walterowców. W 1973 lider protestu studenckiego na UW przeciwko odgrnięciu zjednoczeniu organizacji studenckich, oznaczającemu de facto likwidację ZSP. Jeden z głównych organizatorów Niezależnej Oficyny Wydawniczej NOW-a, a w latach 80. także podziemnego wydawnictwa Most. W sierpniu 1980 uczestnik strajku w Słocini Gdańskiej, redaktor Strajkowego Biuletynu Informacyjnego „Solidarność”. Członek władz podziemnej „Solidarności”. Redaktor Magazynu, redaktor kwartalnika „Krytyka”. W latach 90. pisze programy komputerowe dla amerykańskiej firmy softwarowej.

Seweryn Blumsztajn (ur. 1946)

Sociolog, absolwent KUL. Od 1956 należy do drugiego harscerskiej walterowców. W 1965 aresztowany za kolportaż „Listu otwartego do członków PZPR”. Kuronia i Modzelewskiego. W 1968 jeden z głównych organizatorów wiecu na UW zorganizowanego w obronie relegowanych z uczelni Adama Michnika i Henryka Szafera. Skazany na dwa lata więzienia, wychodzi na wolność w lipcu 1969. Redaktor naczelny „Biuletynu Informacyjnego”. Współtwórca Agencji Informacyjnej Solidarność. A na październiku 1981 wyjeżdża do Francji na zaproszenie związków zawodowych. Przez następne lata mobilizuje opinię publiczną. Założyciel, organizator pomocy politycznej i materialnej dla Polski. W lutym 1985 udaje się do kraju, zawożąc z lotniska Okęcie, gdzie zostaje mu odebrany i anulowany paszport – ostatecznie wraca w 1989 i podejmuje pracę w „Gazecie Wyborczej”. Obecnie członek kierownictwa wydającej „Gazetę” spółki „Agora”.

Bogdan Borusewicz (ur. 1949)

Historyk. Jako licealista na proces za organizowanie protestu w Marcu '68. Początkowo związany ideowo z gdańskim Dziennikiem, Akademikiem, w którym działa między innymi Aleksander Hani i inni późniejsi twórcy Ruchu Młodej Polski – w przeciwnieństwie do nich wybiera KOR. Współzałożyciel NOW-ek, redaktor „Robotnika” i „Robotnika Wybrzeża”. W 1978 współtwórca Komitetu Założycielski Wzrostu Zawodowych Wybrzeża (wśród członków są m.in. Andrzej Gwarda, Lech Wałęsa, Anna Walentynowicz i przyszła żona Borusewicza – Alina Pienkowska). Działacz władz jawnej i podziemnej „Solidarności”. Od 1991 poseł – początkowo z listy „Solidarności”, następnie UD i UW. W latach 1997–2000 wiceminister w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Andrzej Celiński (ur. 1950)

Sociolog. Uczestnik ruchu studenckiego w 1968 roku, harcerz „Czarna Jedynka”. Odgrywa zasadniczą rolę w tworzeniu ruchu samokształceniowego wśród studentów Uniwersytetu Warszawskiego, który staje się początkiem „Uniwersytetu Łatającego”, a następnie Towarzystwa Kursów Naukowych. W czasach „Solidarności” bliski współpracownik Lecha Wałęsy i sekretarz Komisji Krajowej. Po 1989 parlamentarzysta OKR UD i UW. Występuje z Unii Wolności, przechodząc do SLD, gdzie jest wiceprzewodniczącym partii.

Mirosław Chojceki (ur. 1949)

Członek pracownik Instytutu Badań Jądrowych. W marcu 1968 uczestnik strajku studentów na Politechnice Warszawskiej, w czerwcu 1976 jeden z pierwszych uczestników akcji pomocy represjonowanym robotnikom Uralsu i Radomia. Organizator niezależnej działalności wydawniczej, odpowiada za powołanie „Kommunikatu” i „Biuletynu Informacyjnego”. KOR. We wrześniu 1977 tworzy Niezależną Oficynę Wydawniczą, największe wydawnictwo działające poza cenzurą. Wielokrotnie zatrzymywany i twierdzący w styczniu 1977 „Jestem już zabraną...”. Przygotowa curry (Chojceki grozi użyciem środków toksycznych wrogich pościgu, skłóci tragiczne dla całej rodziny). W październiku 1981 wyjeżdża za granicę, na emigracji wydaje m.in. pismo „Kontakt” i produkuje filmy poświęcone najnowszej historii Polski. Wraca w 1990, jest m.in. doradcą ministra kultury.

Jerzy Ficowski (1924–2006)

Zaluzier AK, uczestnik Powstania Warszawskiego. Pisarz, badacz folkloru i tłumacz poezji cyganków, żydowskiej i rumuńskiej, badacz biografii i twórczości Brunona Schulza. Członek redakcji „Zapisu”. W lutym 1968 wraz S. Polakim i A. Skolimskim składa wniosek o zwolnienie nadzwyczajnego zebrania Oddziału Warszawskiego ZLR, na którym potępiona została polityka kulturalna władz.

Stefan Kaczorowski (1899–1988)

Polak. W latach 1931–34 sekretarz generalny Chrześcijańskiej Demokracji, uczestnik Powstania Warszawskiego i delegat krajowy i Delegat Rady RP na Kraj w województwie łódzkim, należy do rozbitego po wojnie chudeckiego Stronnictwa Pracy. W latach 1945–57 na emigracji, po powrocie na obywatelstwo w procesach politycznych. Po kilkunastymiesięcznym członkostwie w KOR-ze, w styczniu 1977 przystępuje do ROPCIO.

ks. Zbigniew Kamiński (1900–1991)

Uczestnik wojny polsko-bolszewickiej i Powstania Warszawskiego, kapłan AK. Przed wojną działacz młodzieżowej organizacji „Juventus Christiana”, po 1945 r. wieloletni duszpasterz akademicki. Jest rektorem kościoła św. Anny w Warszawie i proboszczem parafii w Milanówku. Do KOR-u zaproszony przez Józefa Rybickiego, nie uczestniczy w bieżących pracach Komitetu.

Wiesław Piotr Kęcik (ur. 1946)

Fizyk-eksperyment, w 1970 członek tajnej organizacji antykomunistycznej „Ruch”. Za zamiar podpalenia Muzeum Lenina w Poroninie skazany na 3,5 roku więzienia, wychodzi na wolność w 1973. Współorganizator Studenckiego Komitetu Solidarności we Wrocławiu. Od 1978 włącza się w organizację niezależnego ruchu chłopskiego, redaguje niezależne pismo „Płocinek” i tworzy Uniwersytet Ludowy w Zbroszy Dużej. Współtwórca NSZZ „S” RL. W latach 1985–91 w Szwecji. Po powrocie prowadzi ośrodek pojednania polsko-ukraińskiego w Jarosławiu i pracuje jako katecheta.

Jan Kielanowski (1910–1989)

Zosok i zootechnik, członek PAN. Sygnatariusz wielu listów protestacyjnych, współzałożyciel Towarzystwa Kursów Naukowych. Członek loty masonickiej „Kopernik”. Nie przyjmuje propozycji prezydenta RP na uchodźstwie Edwarda Raczyńskiego. Młody widać w nim swego następcę.

Leszek Kołakowski (1927–2009)

Teolog, początkowo członek PPR i PZPR, namitym propagator filozofii marksistowsko-leninowskiej, później jeden z najwybitniejszych krytyków marksizmu (w latach 1976–79 publikuje w Paryżu trzy tomy „Głównych nurtów marksizmu” z „Lustracji” z PZPR za wykład wygłoszony na zebraniu ZAS Wydziału Historycznego UW (październik 1966). W pierwszym krytyce odwołuje się do idei październikowej. W Marcu '68 usunięty z uczelni, emigruje. Wykłada m.in. w Kanadzie i USA, od 1970 profesor Oksfordu. Publikuje w paryskiej „Kulturze” i londyńskim „Ankessie”. Po Czerwcu '76 kieruje pracami międzynarodowego komitetu pomocy robotnikom Appeal for Polish Workers. W r. 1997 otrzymuje Order Orła Białego.

Anka Kowalska (1932–2008)

Polka i polonistka, autorka m.in. powieści „Pestka” i opublikowanych w drugim obiegu „Wierszy z obozu internowanych”. W latach 1950–51 na KUL. W latach 1960–68 należała do PAX-u. Występuje, protestując przeciwko stanowisku stowarzyszenia wobec wydarzeń marcowych. W Komitecie prowadzi kartotekę radomską, redaguje „Kommunikat” i pozostałe dokumenty KOR (nieformalny sekretarz Komisji Redakcyjnej). Jej dziełem jest w dużej mierze tzw. korkowiec – suchy i precyzyjny, z rękawkiem z osobnym słowem język dokumentów KOR. Prowadzi także bank informacji o represjach. Działa w „Solidarności”. Zmierzchnia z (nie)formalnymi, tarczki organizacji Lekarzy Świata wyjeżdża na leczenie do Francji, skąd wraca w 1983.

Jan Lityński (ur. 1946)

Informatyka. W roku 1968 jeden z głównych oskarżonych w procesach marcowych – skazany za rolę wizerunku. Wiosną organizator akcji radomskiej, współredaktor „Biuletynu Informacyjnego”, „Robotnika” i „Krytyki” Doradca „Solidarności” w Wałbrzychu. Od 1989 poseł, działacz UD i UW.

Adam Michnik (ur. 1946)

Historik, publicysta. W wieku 11 lat wstępuje do „walterowców”, w szkole średniej zakłada Klub Poszukawczy Sprzeciwu, wkrótce rozwiązany przez władze. Uczestniczy także w spotkaniach Klubu Krzywego Koła. Za kolportaż „Listu Otwartego”. Kuronia i Modzelewskiego trafiła na 2 miesiące do aresztu. Wyrzucony ze studiów na UW, swolany w imię obywatelstwa, wyjeżdża początkowo Wydziałem Marcowym. Skazany na 3 lata więzienia (w sumie w więzieniach PRL spędził 6 lat – w celi powstaje większość jego artykułów i książek). Po wyjściu pracuje jako spawacz w Zakładach im. Róży Łuski, później jest sekretarzem Antoniego Słonimskiego. W 1976 podróżuje po Europie Zachodniej, zdobywając polityczną wsparcie dla polskiej opozycji. W 1977 publikuje książkę „Kościół, lewica, dialog”, analizując wzajemne uprzedzenia niekomunistycznej lewicy i ludzi Kościoła, wyrażając obie strony do utworzenia antytotalitarnego sojuszu (wydaje także „Złotyów korbę w Polsce”, „Stanie polskiej demokracji”, „Także czasy. Rzecz o kompromisie” oraz „Polskie pytania”). Jeden z nacjonalistów atakowanych przez komunistyczną propagandę doradców „Solidarności” i Lecha Wałęsy. W kwietniu 1984, w sztywnym liście do gen. Kiszczaka, odrzuca ofertę uwolnienia w zamian za wyzwanie się działalności politycznej lub emigracji. Po 1989 poseł OKR, jeden z autorów koncepcji powołania rządu z solidarnościowym premierem na czele. Od maja 1989 – redaktor naczelny „Gazety Wyborczej”.

Halina Mikołajska (1925–1989)

Aktorka, wykładowca warszawskiej PWST. Jan Józef Lipiński twierdzi, że przez przypadek nie znalazła się wśród założycieli KOR-u: „w pośpiechu i co tu ukrywać – balaganiem towarzyszącym zakładaniu KOR-u, spóźniono się o parę dni z dotarciem do niej”. Za działalność opozycyjną w latach 1976–80 i po stanie wojennym objęta zakazem grania na scenach teatrów państwowych oraz w telewizji; występuje w salach kościelnych i muzealnych (monodramy, recytacje).

Ewa Milewicz (ur. 1947)

Prawnik i dziennikarz. Po przebytym w dzieciństwie polio do dziś porusza się o kulach i na wózku. Należy do drugiego walterowców. W czasach KOR współpracuje z NOW-a jako kierownia i kolporter. W jej mieszkaniu funkcjonuje sklep z wydawnictwami podziemnymi i telefon, na który dzwonią osoby represjonowane. W sierpniu 1980 przebywa w Słocini Gdańskiej, publikując w dzienniku strajkowym. W stanie wojennym objęta zakazem grania na scenach teatrów państwowych oraz w telewizji; występuje w salach kościelnych i muzealnych (monodramy, recytacje).

Emil Morgiewicz (ur. 1940)

Prawnik i dziennikarz. Od 1966 członek tajnej organizacji „Ruch”. Aresztowany w przeddzień planowanego podpalenia Muzeum Lenina w Poroninie (sam był przeciw tej akcji), skazany na 4 lata więzienia. Po wyjściu na wolność pisze krytyczny raport o sytuacji w polskim więzieniowie, wysłany do Amnesty International. W 1975 wstępuje do AL, jako członek KOR bierze udział w rozmowach na temat powołania komitetu reprezentującego wszystkie stronnictwa opozycyjne. Porusza jak Leszek Moczulski podejmuje decyzję o powołaniu ROPCIO bez udziału przedstawicieli KOR, nie podpisuje deklaracji założycielskiej. Do ROPCIO wstępuje kilka miesięcy później, gdy KOR przekształca się w Komitet Samoobrony Społecznej „KOR”. W latach 1982–90 na emigracji, przez pewien czas związany m.in. z prowadzoną przez ks. Blachnickiego Chłopską Janką, Służbą Wyzwolenia Narodów.

Jerzy Nowacki (ur. 1952)

Polonista. Członek Studenckiego Komitetu Solidarności w Poznaniu. W okresie studiów aktor Teatru Ostrego Dnia. Z przyczyn osobistych wstępuje z KSS „KOR” w wierszu 1980. W stanie wojennym drukarz i kolporter prasy podziemnej. W latach 1987–90 we Francji, redaktor „Kontakt”. Po powrocie pracuje w Oddziale Poznańskim TVP.

Wojciech Onyszkiewicz (ur. 1948)

Historik i działacz harscerski, związany z „Czarną Jedynką”. Organizuje uroczą ekipę KOR-u. Redaktor „Robotnika”, współtwórca „Solidarności” w Lublinie. Po 1989 działacz organizacji pozarządowych: wiceprezes Fundacji SOS, tworca i prezes Banku Żywności. Obecnie kieruje stowarzyszeniem „Dzielimy się tym, co mamy”, zajmującym się współpracą między społecznymi miastami i wsi.

Zbigniew Romaszewski (1940–2014)

Fizyk. Współorganizator, a następnie kierownik akcji radomskiej. Wraz z żoną Zofią stoi na czele Biura Interwencyjnego KOR. W styczniu 1979 spotyka się w Moskwie z Andriejem Sacharowem i jego współpracownikami z Komitetu Obrony Praw Człowieka. Na przełomie 1979/80 organizuje Komisję Helsińską, nadzorującą wprowadzanie w życie postanowień KWIE. Pod jego redakcją komisja publikuje Raport Madrycki, omawiający stan przestrzegania praw człowieka w PRL. Kieruje Komisją Interwencji i Praworządności NSZZ „Solidarność”, członek Komisji Krajowej. Współorganizator podziemne Radio „Solidarność”. Wzięty od 1982 do 1984, organizator Międzynarodowych Konferencji Praw Człowieka w Krakowie (1988) i w Leningradzie (1990). Od 1989 senator RP, przewodniczący Komisji Praw Człowieka i Praworządności. Członek ROP.

Józef Śreniowski (ur. 1947)

Sociolog i etnograf. Usunięty ze studiów za organizowanie strajku studenckiego na Uniwersytecie Łódzkim w Marcu '68. Członek redakcji „Robotnika”, współautor (z Janem Lityńskim) „Karty Praw Robotniczych”, opublikowanej w lipcu 1979. W stanie wojennym ucieka z więzienia w Łowiczu i ukrywa się przez ponad dwa lata. Aresztowany i więziony do 1986, podejmuje wielodniowe głodówki. Po wyjściu pracuje jako cieśla i rolnik, w latach 90. – prywatny przedsiębiorca, obecnie bezrobotny.

Maria Wosiek (ur. 1935)

Teatrolog. Działaczka Klubu Inteligencji Katolickiej, jedna z głównych organizatorek Sekcji Kultury KIK. Przez kilkanaście lat wykłada na KUL historię teatru. Po r. 1989 kończy z aktywnością polityczną; obecnie pracuje w „Słowniku biograficznym Teatru Polskiego” w Instytucie Sztuki PAN.

Henryk Wujec (ur. 1940)

Fizyk. Działacz Klubu Inteligencji Katolickiej. W Marcu '68 uczestniczy w strajku studenckim na UW, jeden z głównych organizatorów akcji pomocy represjonowanym robotnikom w Uralsie. Dwukrotnie związany z przesy, pozostaje głową przez bojówkarski ZSPS podczas wykładu organizowanego w ramach TKN w mieszkaniu Jacka Kuronia. Redaktor „Robotnika”. Członek Komisji Krajowej „Solidarności”, później m.in. sekretarz podziemnej Krajowej Komisji Wykonawczej. Sekretarz Komitetu Obywatelskiego przy Przewodniczącym NSZZ „S” – jego oddawanie daje początek „wianu na gorze”. Od r. 1989 poseł, działacz UD i UW, w latach 1999–2000 wiceminister rolnictwa.

Wacław Zawadzki (1900–1978)

Edytor i bibliofil. Działacz Polskiej Partii Socjalistycznej do 1948, kiedy sprzeciwia się jednoczeniu z komunistami, zostaje wyrzucony z partii. W październiku '56, wierząc w możliwość odnowy, wstępuje do PZPR, składa legitymację po wpisaniu z partii Leszka Kołakowskiego. Sygnatariusz wielu listów protestacyjnych, redaktor Biblioteki Pamięników Polskich i Obcych w PIW-ie, członek ZLP i PEN-Clubu.

REPRESJE

WOBEC ROBOTNIKÓW URSUSA I RADOMIA

KOMITET OBRONY ROBOTNIKÓW

Warszawa, 29.IX.1976

KOMUNIKAT nr 1

Wszelkie informacje podane poniżej dotyczą jedynie wypadków sprawdzonych. Ponieważ ciągle nie została ujawniona publicznie statystyka represji poczerwcowych, trudno powiedzieć cokolwiek na temat ich ogólnego zasięgu. W wypadku informacji, co do których nie mamy pewności, będziemy podawali źródło lub przesłanki, które doprowadziły nas do danych przypuszczeń.

1. Zakres pomocy udzielanej robotnikom Ursusa i Radomia

U r s u s

W Ursusie pełnej liczby represjonowanych nie udało się nam dotychczas odpowiedzialnie ustalić. Liczba znanych nam wypadków sięga 126 osób. Z tego: kolegia do spraw wykroczeń skazały 59 osób, sądy - 19 /12 za zabór mienia, tj. rozdrabianie zawartości dwóch wozów dotrąsanych z cukrem i jajami - 2 proces pruszkowski/, a w więzieniu pozostaje jeszcze 13 osób. W stosunku do 2 osób uchylono ostatecznie arest tymczasowy. 32 osoby zostały "tylko" usunięte z pracy. Jak dotąd stałą pomocą udało się objąć zaledwie 67 rodzin. Jak wiadomo, wszyscy represjowani zostali usunięci z pracy. W ostatnich dwóch tygodniach sytuacja ta uległa zmianie: 10 osób otrzymało pracę, w tym jedna w Zakładach Mechanicznych "Ursus", dwie zaś przyjęto z powrotem w wyniku orzeczenia Sądu Pracy oraz Terenowej Komisji Odwoławczej. Przywrócono więc pracę łącznie 12 osobom, w tym trojgu w ZM "Ursus" /spośród 126/ Do innych wypadków nie udało się nam dotąd dotrzeć.

Sytuacja finansowa nie jest najlepsza. Dotąd, o ile nam wiadomo, udzielono w Ursusie pomocy na sumę 139,2 tys. zł. Ciągłe jeszcze nie pokryto kosztów obrony. Nawet ci adwokaci, którzy traktują swą obronę jako obowiązek społeczny, zobowiązani są do przyjmowania wpłat na msn zespołu adwokacki. Pomoc stała dla 67 rodzin pochłania miesięcznie około 51 tys. zł, co nie może pokryć potrzeb tych rodzin. Idąc więc iż w ciągu miesiąca obejmie się prawdopodobnie pomocą stałą około 200 rodzin, na październik potrzeba będzie co najmniej około 200 tys. zł.

R a d o m

Przypuszczalny zakres represji w Radomiu to około 2000 zatrzymanych /oczywiście wszyscy oni zostali usunięci z pracy/. Nie mamy niestety żadnych danych, by określić przypuszczalną choćby liczbę osób, które zostały jedynie usunięte z pracy. Podając liczbę zatrzymanych opieramy się przede wszystkim na danych z więzień w Radomiu, Białymstoku, Kielcach, Warszawie /więzienie na Grochowie/ oraz Komend Milicji w

GŁODÓWKA

Bezprecedensowy protest w geście solidarności z więzionymi uczestnikami Czerwca '76 podjęli w maju 1977 roku członkowie i współpracownicy KOR. Okolice warszawskiego kościoła św. Marcina, w którym trwała głodówka, SB naszpikowała kamerami. Kiedy ruszyły przygotowania do protestu, wśród działaczy i sympatyków KOR oraz rodzin osadzonych wytypowano grupę osób, która miała wziąć udział w głodówce. Początkowo zdecydowano, że głodować będą sami mężczyźni (około dwudziestu), jednak wobec głośniejszych protestów pań, m.in. Bogusławy Blajfer, Barbary Toruńczyk czy Grażyny Kuroń, kobiety również zostały do tej grupy włączone. 25 kwietnia Czesław Chomicz zakończył siódmą turę swojej głodówki. W rozmowie z żoną powiedział, że jeżeli do 25 maja nie zostanie zwolniony, to zaostriże formę protestu i będzie głodował w turach dwustugodzinnych. Informacja ta przesądziła o dacie rozpoczęcia.

Na podwórzu kościoła św. Marcina od lewej: Bohdan Cywiński, Eugeniusz Kłoc (tyłem), Bogusława Blajfer oraz o. Aleksander Hauke-Ligowski (właśc. Kornel Hauke-Ligowski).

Od lewej Lucyna Chomicz, Danuta Chomicz i Eugeniusz Kłoc na podwórzu kościoła św. Marcina.

Na podwórzu kościoła św. Marcina Bohdan Cywiński (L) i Kazimierz Świątek (P).

TAJNE SPEC. ZNACZ.
Egz. 14
28/11/77
Karel Budzisz - uczestnik głodówki w Podlesku k. Łodzi, ul. SŁS we Wrocławiu
- Matka Spasowicz - uczestnik głodówki - ul. SŁS
- Renata Olszewska - uczestnik głodówki - ul. SŁS
- Marcin Wili - uczestnik głodówki - ul. SŁS
- Herold Boda - uczestnik głodówki - ul. SŁS
Wykonanie niniejszego zdjęcia możliwe jest przy
odwołaniu danych podanych osobom z uwagi
na możliwość dezinformacji osobę źródła informacji.
6. Kucharski Janina 15. J. Kucharski
7. Kłoc 16. J. Kucharski
8. Kucharski Kłoc 17. J. Kucharski
9. Kucharski Kłoc 18. J. Kucharski
10. Kłoc 19. J. Kucharski
11. Kłoc 20. J. Kucharski
12. Kłoc 21. J. Kucharski
MACIEJ WITKOWSKI
W.W.A.O. w W. Warszawie

źródło:
IPN BU-3-4-198-93
IPN BU-3-4-198-91
IPN BU-3-4-198-62

WOLNE SŁOWO

Polacy różnie walczyli ze zniewoleniem. Zbrojnie: od Powstania Kościuszkowskiego do Powstania Warszawskiego. Na ulicach Poznania w czerwcu 1956 r. walczyli pod hasłem „Chleba i Wolności”. Były też inne działania, którymi starały się wybić na niepodległość liczne pokolenia niepokornych: walka o polską szkołę, literatura polska – walka o wolne słowo.

DRUKARZOM...

Zmienia mieszkanie.
Nieraz z trwogą wsłuchuje się
w pukanie do drzwi.
Gdzie schować stos pachnących
świeżą farbą gazetek?
A gdzie powielacz?
Tajny drukarz.
Jutro, pojutrze może go dopadną
zamkną w więzieniu.
Inny przyjdzie na jego miejsce.
Głodu prawdy kłamstwo nie nasyci.
Potrzebni są ludziom.
Pomyśl o nich czasem!

Meh Naluc

Od lewej: Antoni Roszak, Zenon Pałka, Mirosław Chojecki, Wojciech Onyszkiewicz, Konrad Bieliński w konspiracyjnej drukarni NOWej, prawdopodobnie Konstancin k. Warszawy, 1978 r. Fot. Marcin Jąbioński, zbiory ośrodka „Karta”.

BIBUŁA

Wraz tworzeniem się opozycji demokratycznej w drugiej połowie lat 70. zaczął się rozwijać dynamicznie drugi obieg. Niezwykle ważną rolę odegrały protesty robotnicze z Czerwca '76 i ich brutalna pacyfikacja przez władze, które doprowadziły do powstania Komitetu Obrony Robotników. W kolejnych latach powstawały Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela, Wolne Związki Zawodowe, Ruch Młodej Polski, Konfederacja Polski Niepodległej i szereg innych ugrupowań opozycyjnych. Prowadziły one również działalność wydawniczą. W tym miejscu trzeba wspomnieć o wydawanych od września 1976 r. dwóch pismach korowskich – „Biuletynie Informacyjnym” i „Komunikatach” (początkowo – do lutego 1977 r. – powielanych na maszynie do pisania, co było z jednej strony nawiązaniem do radzieckiego samizdatu, a z drugiej wynikało z obawy przed represjami za nielegalny druk). Mniej więcej w tym samym czasie (październik 1977 r.) Nurt Niepodległościowy zaczął wydawać pismo „U progu”, powielane przy wykorzystaniu powielacza.

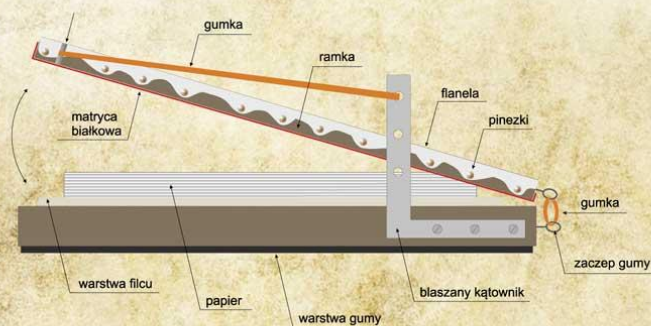
Bibułą w żargonie rewolucyjnym zowią każdy druk nielegalny, nieopatrzony sakramentalną formułą »dozwoleno cenzuroju« – pisał w „Robotniku”, organie prasowym Polskiej Partii Socjalistycznej, jego redaktor naczelny, Józef Piłsudski.

BIAŁKO

powielanie z matryc białkowych

Początkowo drukowano ręcznie, w formacie A4, z powielaczowych matryc białkowych – na tzw. ramce. Urządzenie to, łatwe do szybkiego montażu i demontażu, składało się z dość grubej i ciężkiej podstawy, do której jednego końca przymocowana była ruchomo drewniana rama z naciągniętą tkaniną. Matryca mocowana była pod tkaniną. Farbę drukarską przeciskano przez mikrootwory tkaniny ciężkim wałkiem. Poprzez wybite w matrycy znaki farba dostawała się na papier. Ramę należało podnieść, wyjąć zadrukowaną kartkę, po czym ramę ponownie opuszczano w celu wydrukowania następnego arkusza. Wydrukowanie tysiąca egzemplarzy jednej strony zabierało kilka godzin żmudnej i ciężkiej pracy.

MASZYNY

powielacze, offsety

Obok powielaczy białkowych, podziemni wydawcy wykorzystywali również inne, bardziej profesjonalne maszyny poligraficzne. Było ich mało. Pierwszymi urządzeniami poligraficznymi wykorzystywanymi przez opozycję były powielacze spirytusowe (hektograf). Prawdopodobnie pierwszy z nich został przemycony – jeszcze przed czerwcem '76 – z Austrii dla pisma „U progu”. Kolejny zakupił w Paryżu Piotr Jegliński i został on przewieziony do Lublina w autobusie, którym podróżował Teatr Sceny Plastycznej KUL. Inny hektograf przemyciła z Anglii do Gdańska dla Krzysztofa Wyszkowskiego wnuczka Józefa Piłsudskiego, autora legendarnej „Bibuły”, Joanna Jaraczewska. Powielacze takie starano się również konstruować w warunkach domowych z wyżymaczek od pralek „Frania”.

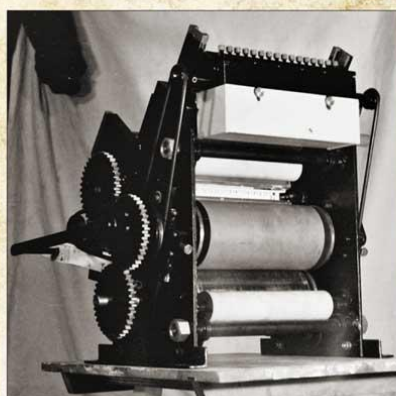
Druk na powielaczach białkowych w drukarni Związkowej Niezależnej Oficyny Wydawniczej w Skawinie k. Krakowa. Na pierwszym planie Adam Szewo, w tyle szef oficyny, Kazimierz Korabiński.

Jedna z krakowskich podziemnych drukarni. Leszek Jaranowski przy powielaczu offsetowym w trakcie druku kolejnego wydania niezależnego pisma „Hutnik”.

Druk na powielaczach białkowych w drukarni Związkowej Niezależnej Oficyny Wydawniczej w Skawinie k. Krakowa. Na pierwszym planie Adam Szewo, w tyle szef oficyny, Kazimierz Korabiński.

Podziemna myśl techniczna – „Łakomiec”, powielacz offsetowy opracowany i wykonany przez Wydawnictwo Myśli Nieinternowej z Krakowa.

SITODRUK

szlachetna technika druku

Jedną z najczęściej stosowanych technik podziemnego druku był sitodruk. Zaczęto się nim posługiwać od końca 1978 r. przy drukowaniu pisma KOR „Robotnik”. Sitodruk jest techniką bardzo pracochłonną i wymagającą dokładności oraz materiałów, które trudno było zdobyć. Jego zaletą jest możliwość fotograficznego pomniejszania tekstu. Ułatwiała to drukowanie publikacji o dużej objętości i pozwalało oszczędniej gospodarować papierem. Można również było drukować wielobarwnie. Do sitodruku używano podobnej ramki jak przy powielaniu białkowym. Zamiast wałka stosowano rąklę i wykorzystywano matryce z płótna sitodrukowego. Tekst przeznaczony do powielania był fotografowany na błonie graficznej (diapozytyw), a następnie po przyłożeniu do wyschniętej emulsji światłoczułej wcześniej naniesionej na płótno sitowe naświetlany mocnym źródłem światła. Wywoływanie obrazu na płótnie następowało w kąpeli wodnej. Przez wypłukane wodą miejsca farba przedostawała się na papier. Farba do druku najczęściej była robiona na bazie pasty „Komfort” z dodatkiem barwnika. O drukarzach mówiano, że pachną komfortowo lub też, że mają komfortową pracę.

DRUGI OBIEG

papierowa rewolucja

Podczas protestu studenckiego w 1968 r. systemem samizdatu poszły w ruch maszyny do pisania. Maciej Kozłowski napisał i wydrukował w czeskiej Pradze „Nieocenzurowany Biuletyn informacyjny”. Został zatrzymany podczas próby jego przemytu do Polski. Otrzymał wyrok 4,5 roku więzienia w ramach procesu tzw. taterników. Inny nieocenzurowany biuletyn informacyjny wyszedł staraniem niepodległościowej grupy „Ruch” rozbitej przez SB na początku lat 70. Ukazało się 6 wydań „Biuletynu”, drukowany był na powielaczu spirytusowym. Bogusława Blajfer, inicjator ka protestu przeciwko interwencji wojskowej w Czechosłowacji w 1968 r. drukowała ulotki na wyżymacze od pralki. Skazana na 3 lata, odsiedziała 1,5 roku. W 1977 r. drukowała już na powielaczu spirytusowym oświadczenia Komitetu Obrony Robotników po śmierci studenta UJ Stanisława Pyjasa. W jej mieszkaniu drukowano korowski „Biuletyn Informacyjny”.

Przełomem w walce o wolne słowo było przejście z maszyn do pisania na prosty powielacz, a w końcu na sitodruk i maszyny offsetowe.

PISMA Z LAT 70.

BIULETYN INFORMACYJNY KOR

1976-1980, red. Seweryn Blumsztajn, Janina Jankowska, Anka Kowalska, Antoni Libera, Jan Józef Lipski, Jan Lityński, Adam Michnik, Janusz Przewłocki, Elżbieta Regulska, Zofia Romaszewska, Joanna Szczesna, Jan Walc, Jerzy Zieliński.

BRATNIAK

Od 1979 r. pismo Ruchu Młodej Polski, m.in. Jacek Bartyzel, Maciej Grzywaczewski, Aleksander Hall, Arkadiusz Rybicki.

DROGA

Od 1979 r. pismo grupy Leszka Moczulskiego po jego rozstaniu z ROPCIO, później organ KPN.

GŁOS

Od 1978 r. początkowo związany z KOR, później ze środowiskiem Antoniego Macierewicza, red. m.in.: Urszula Doroszewska, Ludwik Dorn, Jarosław Kaczyński, Jakub Karpiński, Piotr Naimski

INDEKS, SYGNAŁ

Pisma środowisk Studenckiego Komitetu Solidarności w Krakowie, Warszawie, Wrocławiu. Od 1977/78 r. m.in.: Tomasz Schoen, Bronisław Wildstein.

KRYTYKA

Kwartalnik polityczny, red. m.in.: Stanisław Barańczak, Marek Beylin, Konrad Bieliński, Vaclav Havel, Jacek Kuroń, Jan Lityński, Adam Michnik, Jan Walc.

OPINIA

Pismo Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela, od marca 1977 r., jako pierwsze ujawniło nazwiska swoich reprezentantów: Kazimierz Janusz, Leszek Moczulski, Wojciech Ziemiński, Andrzej Czuma.

PLACÓWKĄ

Pismo Niezależnego Ruchu Chłopskiego, red. m.in.: Wiesław Kęćik, Elżbieta Regulska.

PULS

Kwartalnik, od jesieni 1977 r., red. m.in. Janusz Anderman, Jacek Berezin, Tomasz Filipczak, Zbigniew Mentzel, Antoni Pawlak, Leszek Szaruga, Tadeusz Walendowski,

RES PUBLIKA

Kwartalnik idei, od 1979 r. red. m.in.: Damian Kalbarczyk, Paweł Kłoczowski, Marcin Król, Paweł Śpiewak.

ROBOTNIK

Od 1977 r., red. m.in.: Dariusz Kupiecki, Jan Lityński, Helena Łuczywa, Witold Łuczywo, Irena Wóycicka, Ludwika Wujec, Henryk Wujec.

ROBOTNIK WYBRZEŻA

Pismo wydawane w Trójmieście w latach 1978-1980 przez Komitet Założycielski Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża, red. m.in.: Bogdan Borusewicz, Joanna Duda-Gwiazda.

SPOTKANIA

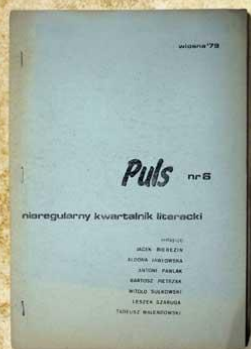
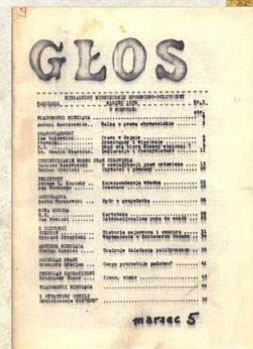
Kwartalnik kulturalno-społeczny młodych katolików, od 1977 r. red. m.in.: Janusz Bazydło, Janusz Krupski, Józef Ruszar, Michał Zieliński.

ZAPIS

Kwartalnik literacki, od wiosny 1977 r. red. m.in.: Jerzy Andrzejewski, Stanisław Barańczak, Jacek Bocheński, Kazimierz Brandys, Tomasz Burek, Jerzy Ficowski, Zbigniew Herbert, Ryszard Krynicki, Adam Michnik, Marek Nowakowski, Kazimierz Orłoś, Andrzej Rawicz, Barbara Toruńczyk, Wiktor Woroszyński, Adam Zagajewski.

ZESZYTY TOWARZYSTWA KURSÓW NAUKOWYCH

(tzw. Uniwersytet Latający)
Od 1978 r. red. m.in.: Władysław Bartoszewski, Jacek Kuroń, Adam Stanowski, Andrzej Werner.

KONTRABANDA

pomoc z zachodu

Józef Gawłowicz, marynarz Polskich Linii Oceanicznych, w latach 60. podczas długich rejsów odbierał paczki z wydawnictwami podparyskiego Instytutu Literackiego. Dekadę później emigrant z Polski Marian Kaleta natknął się w Kopenhadze na polskiego żeglarza, który zgodził się wziąć powielacz na swoją łódkę. W tamtych czasach marynarze byli zawodowymi przemytnikami. Do 1981 roku do Szwecji przemycano wódkę i papierosy, a w drugą stronę zabierano „wolne sowo” i sprzęt do jego produkcji. Mirosław Chojecki wspomina: „Maszyny drukarskie wysyłaliśmy z transportami charytatywnymi. Pewnego dnia Jerzy Giedroyc zapytał: A dlaczego nie kupicie ciężarówky, aby samemu decydować dokąd transport będzie jechał? I sfinansował zakup takiego samochodu. Postawiliśmy dodatkową ściankę, za którą mieściło się kilka offsetów i powielaczy, sporo farby, matryce i wydawnictwa emigracyjne”.

JANEK KELUS

śpiewał w 1980 roku:

maturzyści mi mówili,
że to mógł wymyślić Haszek
żeby słowem czołgi wabić,
albo słowem czołgi straszyć

tak wynikło z koła zdarzeń,
że mieliśmy swój egzamin
w czasie kiedy jeszcze słowo
słyszeć było jak dynamit.

**3 083
6 504**

**TYTUŁÓW CZASOPISM
POZYCJI KSIĄŻKOWYCH**

Wolne słowo z dnia na dzień, z roku na rok poszerzało przestrzeń naszej wolności. Sporo czasopism, mimo różnych represji, aresztowań, konfiskat sprzętu poligraficznego ukazywało się nieprzerwanie przez wiele lat: w Krakowie „HUTNIK” – 8 lat (208 wydań), „INFORMATOR BYDGOSKI” – 6 lat, lubelski „INFORMATOR NSZZ S” – 9 lat, szczecińska „JEDNOŚĆ” – 8 lat, warszawski „KOS” – 8 lat, „KRYTYKA” – 13 lat, „OBÓZ” – 9 lat, „OBSERWATOR WIELKOPOLSKI” – 9 lat, „POLITYKA POLSKA” – 8 lat, krakowscy „PROMIENISCI” – 8 lat, „SOLIDARNOŚĆ BIAŁYSTOK” – 10 lat (co najmniej 178 numerów), gdańska „SOLIDARNOŚĆ” (229 numerów), „TORUŃSKI INFORMATOR SOLIDARNOŚCI” – 8 lat (242 numery), „TYGODNIK MAZOWSZE” – 8 lat (290 numerów), wrocławski „Z DNIA NA DZIEŃ” – 9 lat (524 wydania).

